

DIIS · DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER

Denne bog er en af to små bøger af Nadeem Irani,
der forklarer centrale begreber fra islam.
Den anden bog er *Islam og den islamistiske ideologi*.
En kort introduktion.
DIIS 2008

NADEEM IRANI

ISLAMISK LOV

OM SHARIA
OG ANDRE BEGREBER

ISBN 978-87-7605-261-4

9 788776 052614

NADEEM IRANI

ISLAMISK LOV

OM SHARIA
OG ANDRE BEGREBER

DIIS · DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER

© København 2008
DIIS, Strandgade 56
1404 København K
Tlf: 32 69 87 87
E-mail: diis@diis.dk
Web: www.diis.dk

ISBN: 978-87-7605-261-4

Redaktør: Anni Kristensen
Grafisk design: Carsten Schiøler

Fotos:

s. 4 AFP, Musa al-Shaer
s. 9 AP, Ghassan al-Yassiri
s. 15 AP, Hadi Mizban
s. 21 AP, François Mori

Tryk: Gullanders Bogtrykkeri A/S

Pris: 40,00 kr. inkl. moms

Bogen kan bestilles på www.diis.dk

eller på
Nordisk Bog Center A/S
Bækvej 10-12
4690 Haslev
Telefon 56 36 40 00
Fax 56 36 40 39
E-mail: nbcinfo@nbcas.dk

FORORD

Islamiske begreber som sharia og fatwa bliver livligt brugt i de danske medier, uden at alle nødvendigvis er klar over, hvad de dækker over. Håbefulde muslimske politikere er blevet afkrævet svar om deres holdninger til sharia som led i en form for “godkendelsesproces”, der skulle vise deres eventuelle loyalitet til det danske samfund. Og i forlængelse af Muhammedkrisen oplever vi, hvordan fatwaer bliver udstedt mod de danske bladtegnere. Denne publikation tilstræber at redegøre for de juridiske aspekter af islam. Den gennemgår kort grundprincipperne i sharia-loven, hvordan den skal fortolkes, og hvem der kan udlede islamisk lov fra Koranen. Alt sammen i håb om at skabe en bedre forståelse af, hvad begreberne dækker over, og hvordan de bruges.

Nadeem Irani

December 2007

SHARIA

KILDER TIL ISLAMISK LOV

Sharia, ofte brugt som synonym for islamisk lov, er det arabiske ord for Guds endegyldige og uforanderlige vilje for menneskeheden. Denne vilje er udmøntet i Koranen og i sunna, overleveringer om Profetens sædvaner og levevis. Sharia, Guds regler for mennesker, omfatter alle aspekter af livet og gælder i både den offentlige og private sfære. Selve ordet sharia betyder på arabisk “den vej vandet løber”, og referer til vejen gennem livet og virkelighedens verden.

Den islamiskjuridiske lov udledes traditionelt fra fire kilder, **usul al-fiqh**. Den første og primære kilde til islamisk lov er **Koranen**, (som den er blevet åbenbaret igennem profeten Muhammed.) Den anden primære kilde udgøres af **sunna** og **hadith**, der er normative fortællinger om Profetens udredninger af Guds ord til menneskeheden. En hadith er en fortælling om profetens sædvaner, f.eks. hvad han sagde, hvad han undlod at sige, hvad han gjorde og undlod at gøre. Den kan angive en eller flere sunna. Sunna

er den handling eller den ikke-handling, som Profeten ifølge fortællingen udtrykte. Fortællingerne er ordnet efter meget grundige systemer, der klassificerer grundlaget for den enkelte fortællings pålidelighed. Før en hadith kan bruges som kilde til at udlede islamisk lov, skal den eksempelvis være verificeret som en sandfærdig beretning fra Profeten selv. Den tredje kilde, **qiyas**, er en forlængelse af de to førstnævnte, baseret på analogier, og kan bruges til at tage stilling til situationer, der ikke omtales i Koranen eller i nogen hadith, men hvor der findes noget sammenligneligt. Den sidste kilde til islamisk lov er **ijma**, en historisk opstået konsensus mellem islamiske lærde om forskellige emner. Derudover bruges også **ijtihad**, som er en lærds (eller flere lærdes) overvejelser i en given sag, hvor de med afsæt i de to første kilder – og eventuelt med hensyntagen til noget, der findes i den tredje og den fjerde kilde – finder en mulig løsning. De første to har størst vægt, mens de sidste to kan sammenlignes med præcedens. Endeligt findes der i særlige tilfælde eller hvis omstændighederne kræver det, en lov, **maslahah**, der kan bruges til at træffe afgørelser,

der er i den brede befolknings interesse, f.eks. når noget skal tillades eller forbydes, afhængigt af om det tjener befolkningens interesser og velfærd eller ej.

Der findes flere forskellige hadithsamlinger. **Sunnimuslimer** (som udgør ca. 85 % af verdens muslimer), anser bl.a. samlingerne lavet af **Muhammad ibn al-Bukhari** (f. år 870 e.Kr) og **Muslim ibn al-Hajjaj** (f. år 875 e.Kr) for klassiske og kanoniske, og dermed de mest troværdige og autoritative. De er tematisk opdelt og giver en uddybning af Koranens tekster. I disse hadithsamlinger kan muslimer blandt andet finde svar på konkrete problemstillinger. Blandt **shiamuslimer** (de resterende 15% af verdens muslimer) findes der også store hadithsamlinger, der beretter om Profetens sædvaner. Shiamuslimer anser det politiske og religiøse lederskab, som trådte i kraft i årene efter Profetens død i år 632, som ufejlbarligt, og derfor indgår disse overhoveders sædvaner også som kilde i den shiaislamiske retstradition. De mest kendte shiamuslimske hadithsamlinger er samlet af **Ibn Babuya** (f. år 991 e.Kr) samt **al-Tusi** (f. år 1067 e.Kr).

FORSKELLIGE RETSSKOLER OP GENNEM 800-TALLET

For at undgå modstridende fortolkninger og domsafsigelser efter profeten Muhammeds død udviklede islamiske retslærde op gennem 800-tallet en islamisk retsvidenskab kaldet **fiqh**. Den skulle ved hjælp af **ijma** og **qiyas** skabe konsensus, udrede og standardisere brugen af islamisk lov. Blandt sunnimuslimerne etablerede der sig en lang række retsskoler, hvoraf fire kom til at få større vægt i eftertiden end de øvrige. Disse retsskoler kaldes **madhahib**, og de fire mest kendte er opkaldt efter deres stiftere: den **hanafitiske** retsskole efter **Abu Hanifa**, den **malkitiske** retsskole efter **Malik ibn Anas**, den **shafiitiske** retsskole efter **al-Shafi'i** og den **hanbalistiske** retsskole efter **Ahmad ibn Hanbal**. Disse fire retsskoler har siden de blev stiftet været dominerende i hver deres del af den moderne islamiske verdens. Malikiretsskolen har været dominerende i Nord- og Vestafrika og den hanafitiske har været det i de tyrkiske dele af Centralasien samt i Indien og Pakistan. I

den arabiske verden såsom, Egypten, Syrien, Irak, Libanon og Jordan, er den shafiitiske, den hanafitiske og den hanbalistiske retsskole repræsenteret. På samme måde etablerede shiamuslimer **shiitiske** retsskoler, der ligeledes ud fra hver deres fortolkninger forsøgte at udrede og standardisere den islamiske jura inden for shiaislam. Dog har de fleste muslimske lande, med undtagelse af Iran og Saudi-Arabien, i dag indført moderne retssystemer.

KORANVERS MED JURIDISK RELEVANS

Af Koranens 6.200 vers er cirka 350 at betegne som juridisk lovbestemmende vers. Det vil sige vers, der i deres helhed har en juridisk relevans eller funktion. Ud af disse 350 vers er der 140 vers, der omhandler rituelle forhold, 70 om ægteskabelige/civile forhold (ægteskabspagt, skilsmisse, arv etc.), 70 om handel, kontrakter mv., 30 om kriminelle forhold, 30 om generelle forhold vedrørende retfærdighed, bevisførelse, rettigheder og forpligtigelser for borgere og endelig 10 om økonomiske og sociale forhold, herunder fattigdom, rettigheder for arbejdere mv.

180 ud af disse 350 lovbestemmende vers kaldes for **qati**, hvilket vil sige klare juridiske love, hvor muligheden for fortolkninger er begrænset. Resten kaldes for **zanni**, – det er love, der kan udlægges forskelligt efter fortolkning og altså ikke fremstår klare og afgrænsede i deres form. For eksempel nævnes det i Koranen, at *“God will not take you*

to task for a slip in your oaths, but he will take you to task for such bonds as you have made by oaths, the penalty for this is to feed ten poor persons, clothe them, set free a slave, or fast for three days”. Loven er klar og skal følges, men er der her tale om brud på aftale af ond vilje eller bare af glem-somhed? Og hvis man vælger at faste i tre dage – skal det så være tre sammenhængende dage? Forskellige udlægninger er mulige, og det gør det til et zannilovers, åbent for fortolkning.

I tvivlstilfælde som dette er man nødt til at gøre brug af de andre former for kilder, som benyttes i islamisk lov. I det specifikke tilfælde findes der overleveringer i form af en hadith fra Profeten, der klarlægger fremgangsmåden for ovennævnte problemstilling. De forskellige retsskoler har dog hver deres opfattelse af, hvordan ovennævnte eksempel skal behandles og fortolkes. Derudover har man i islamisk jura generelle lovers, **ammah**, og specifikke lovers, **khassah**, der igen kan påvirke klarheden selv i de absolutte lovers.

SHARIA BYGGER PÅ FORTOLKNING

Det at udlede islamisk jura, dvs. sharia, er en proces, hvor det ikke kan udelukkes, at resultatet kan variere. Som tidligere nævnt er sharia ikke en nedfældet og færdigudarbejdet lovsamling, men en samling, hvoraf loven skal fortolkes, udvindes og udarbejdes. Den uklarhed, der er forbundet med den islamiske jura, er således ikke blot en af årsagerne til, at visse regler og påbud bliver fortolket og praktiseret forskelligt mellem muslimer imellem, men også grunden til, at for eksempel militante islamister kan argumentere for, at deres handlinger har dække i sharia.

FATWA

Et andet begreb, der ofte bliver brugt i sammenhæng med sharia, er fatwa. **Fatwa** betyder "kendelse" og er en autoritativ juridisk vurdering afsagt af en islamisk lærd, for eksempel af en **mufti**. En fatwa er en religiøs anvisning givet i forbindelse med et konkret spørgsmål, som er blevet stillet af et individ eller af en islamisk domstol. En fatwa er en udtalelse, der hverken er bindende eller forpligter individer generelt. Dens gyldighed beror på den individuelle lærdes kvalifikationer og status i det pågældende miljø. Hvis vedkommende, der har bedt om en fatwa, ikke er tilfreds med eller overbevist af fatwaen, står det ham frit for at opsøge en anden islamisk lærd for at få en ny fatwa. En fatwa er således blot en juridisk menings-tilkendegivelse, en opinion om juridiske forhold, og ikke nogen endegyldig eller officiel dommerkendelse.

Der findes generelt tre typer af fatwaer: private, juridiske og politiske fatwaer. Alle har den samme funktion, men forholder sig til forskellige situationer.

DEN PRIVATE FATWA

En **privat fatwa** er typisk en, hvor en privat person henvender sig til en lærd eller en imam med et konkret spørgsmål, som han/hun ønsker svar på. Det kan være et spørgsmål af rituel eller religiøs karakter. Svaret til personen gives af den lærd i en fatwa, altså i et autoritativt juridisk svar. Denne proces kræver ikke involvering af de islamiske domstole og kan afgøres privatpersonen og den lærd imellem.

DEN JURIDISKE FATWA

En **juridisk fatwa** er den mest udbredte type. Den bliver typisk fremsat under en islamisk retssag, efter ønske fra de involverede parter. Det stillede spørgsmål skal typisk være af en abstrakt karakter og må ikke indeholde detaljer vedrørende den konkrete sag. Spørgsmålet kan for eksempel være formuleret: "Hvad siger islamisk lov om utroskab under disse og disse omstændigheder?" Den lærdes svar gives i en fatwa, hvori han for eksempel konkluderer, at "hvis der er tale om utroskab ud fra disse og disse kriterier, så er sanktionen sådan og sådan ...". Den islamiske lærde har ikke ansvar for retssagen og skal ikke udtale sig på baggrund af bevisførelsen, men blot redegøre for sin udlægning af islamisk lov, hvis han bliver spurgt. Det er så op til dommeren i sagen at vurdere bevismaterialet og at tage stilling til, om han vil bruge den lærdes fatwa ved domsafsigelsen.

DEN POLITISKE FATWA

Den **politiske fatwa** er en variant af den private fatwa. Den bliver typisk fremsat efter ønske fra politiske ledere, regenter eller andre politiske enheder, der ønsker religiøs støtte til deres handlinger. Der har i de senere år været talrige eksempler på, at politiske enheder har brugt fatwaer, der fordømmer visse grupper af muslimer for ikke at være sande muslimer eller mod politiske modstandere. Den mest kendte politiske fatwa blev udstedt af ayatollah Khomeini i 1989 mod forfatteren Salman Rushdie. Også i Danmark har vi på det seneste, i forbindelse med **Muhammedkrisen**, oplevet brugen af politiske fatwaer, da der blev udstedt fatwaer mod de 12 tegnere. Disse fatwaer har dog ingen juridisk relevans. De har ingen tilknytning til den islamiske jura og er således "blot" politiske ytringer.

FOR ELLER IMOD SHARIA?

Islamisk lov er mere kompliceret end som så. Derfor er spørgsmålet, om man er for eller imod sharia, intetsigende for en muslim. Spørgsmålet bliver ofte fremsat i debatten, men set fra et muslimsk perspektiv er det intetsigende. Der er nemlig ikke en klar definition på, hvad sharia dækker over. Sharia indeholder tusindvis af love og regler, og muslimer kan ikke med en enkelt håndbevægelse tage stilling til dem alle. Og det er netop kompleksiteten af islamisk jura, der medfører, at så mange forskellige og modstridende holdninger forsøges legitimeret med islam.

ORDLISTE

Abu Hanifa · 10
Ahmed ibn Hanbal · 10
al Shafi'i · 10
al-Tusi · 8
ammah, generelle lovs · 13
ayatollah Khomeini · 19
fatwa, islamisk juridisk udtagelse · 16
– Den private · 16, 17
– Den juridiske · 16, 18
– Den politiske · 16, 19
figh, islamisk retsvidenskab · 10-11, (14), (19)
hadith, normative fortællinger om profetens
udredninger · 6-8, 13
Ibn Babuya · 8
ijma, konsensus · 7, 10
ijtihad, individuel udredning · 7
iman · 17
islamisk domstol · 16, 17
– jura · 20, 6
– lov, sharia · 6, 7, 10, (11), (14), (19), 20
– retssag · 18
– retsvidenskab, figh 10-11, (14), (19)

islamiske lærde · 7, 10, 16, 17, 18
islamister, militante · 14
kendelse · 16
khassah, specifikke lovs · XX
Khomeini, ayatollah · 19
Koranen · 6, 7, 8, 12-13
koranvers · 12-13
lederskab, politisk og religiøst · 8
lovs · 12-13
madhabib, retsskoler · 10-11, 13
Malik ibn Anas · 10
maslahah, lov om varetagelse af den brede
befolknings interesse · 7
militante islamister · 14
mufti, en person der kan udstede fatwaer · 16
Muhammad ibn al-Bukhari · 8
Muhammed, profeten · 6-7, 13
– død · 8, 9
– sædvaner og levevis 6-7, 8
Muhammedkrisen · 19
Muslim ibn al-Hajjaj · 8
politisk og religiøst lederskab · 8
Profeten Muhammed · 6, 7, 8, 9, 13
– død · 8, 9
– sædvaner og levevis, sunna · 6-7, 8

præcedens · 7
qati, klar juridisk lov · 12
qiyas, analogisk argumentation · 7, 10
religiøst og politisk lederskab · 8
retsskoler, madhahib · 10-11, 13
– den hanafitiske · 10-11
– den hanbalistiske · 10-11
– den malkitiske · 10-11
– den shafiitiske · 10-11
retsvidenskab, islamisk, fiqh · 10
sharia, islamisk lov · 6, 7, 10, (11), (14), (19), 20
shiamuslimer · 8
shiitiske retsskoler · 11
sunna, profeten Muhammeds sædvane og levevis · 6-7, 8
sunnimuslimer · 8, 10
sædvane og levevis, profeten Muhammeds · 6-7, 8
usul al-fiqh, islamisk retsvidenskab, fra hvilken
al islamsk lov udledes · 6
zanni, lov der kan underlægges forskellige
fortolkninger · 12